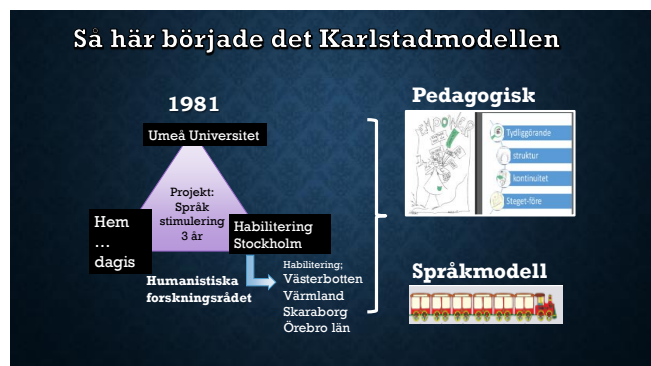
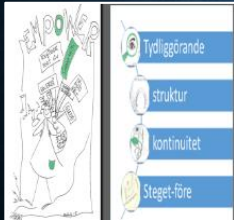

PEDAGOGISK MODELL – HUMANISTISK MODELL

Alla har en önskan att finna meningsfullhet i livet

Det är meningsfullheten som får människan att agera

Då människan ges möjlighet att utveckla sin inre potential, tar hon tar ansvar

KARLSTADMODELLEN ÄR FAMILJECENTRERAD
VARFÖR? - VAD SÄGER TIDIGARE FORSKNING?

Då föräldrar får kunskap erövrar de frihet att välja att besluta att göra

högre tillfredsställelse i familjen

Högre effektivitet i språkträningen

Positiv utveckling hos barnen

Tiden
Gemensam dåtid – framtid

Närvaron
Delat vardagsliv – delade erfarenheter

Relationer
Långvariga – stabilitet
Känslomässiga

Tågmodellen

- Alla vagnar ska vara med
- Barnet är chaufför, bestämmer;
 - Hastighet
 - Anpassningar;
 - Innehåll
 - metodik

Prosodi fonologi grammatik lexikon pragmatik

Pragmatik

Hur man gör för att

- påbörja, fortsätta, reparera och avsluta ett samtal
- "do things with words" (språkliga handlingar) tex inbjuda, berömma, förneka, fråga
- välja samtalsämne, utvidga samtalsämnen, byta samtalsämne, skapa en röd tråd i samtalet

Lexikon

- Enheter
- Regler
- System - kategorier

Många ord

Simma – simmare-simning

Synonymer;
vacker- fin
Antonymer;
vacker - ful

Grammatik

Det gäller att lära

- Enheter
- Regler
- System

- Pregrammatik
- Primitiv grammatik
hund borta/borta hund
- Enkel grammatik
hund äta mat
- Utbyggd grammatik – syntax och morfologi
Min mamma hade två gråa hundar

Fonologi

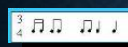
Det gäller att lära ..

- Enheter
- Regler
- System

- Förspråklig vokalisation
- De första ordens fonologi
- De enkla morfemens fonologi
- Färdigställandet av fonemförrådet
- stavning

Prosodi

Rytm - melodi

- Vem är du?
- Varifrån kommer du?
- Vad vill du mig?
- Vad tycker du om mig?
- Hur mår du just nu?
- **SA DU VIT ELLER VITT?**
- **SA DU FILEN ELLER FILEN?**
- **SA DU TOMTEN ELLER TOMTEN?**

TÅGSTATIONER ÄR GRAMMATISKA STATIONER

Medveten avsiktlig kommunikation

Primitiv grammatik

Enkel grammatik

Utbyggd grammatik

Tåget rör sig hela tiden
de olika vagnarna passerar inte stationerna samtidigt

FÖRELÄSNINGENS UPPLÄGGNING

	På-väg-mot medveten, avsiktlig kommunikation <i>09.15 – 10.15 Fokus; förberedelse</i>
	På-väg-mot primitiv grammatik <i>10.45-12.00 Fokus: Material</i>
	På-väg-mot enkel grammatik <i>13.00-14.15 Fokus: Metodik</i>
	På-väg-mot utbyggd grammatik <i>14.45 – 16.00 Fokus; lathundsarbete</i>

PÅ-VÄG-MOT MEDVETEN, AVSIKTLIG KOMMUNIKATION

Medveten
avsiktlig
kommunikation

Primitiv
grammatik

Enkel
grammatik

Utbyggd
grammatik

att lära sig kommunicera
som ett 10 månaders barn med
normal språkutveckling

PÅ-VÄG-MOT MEDVETEN, AVSIKTLIG KOMMUNIKATION

Medveten
avsiktlig
kommunikation

- Vänta
- Förvänta
- Låta sig styras
- Anpassa
- Övertolka
- Spegla- Imitera
- Bekräfta, acceptera
- Kroppsspråka
- Expandera
- styra
- Teckna

Ritualer
Överflödsinformat
ion
"parallell talk!"

KOMMUNIKATION COMMUNICARE - ATT GÖRA GEMENSAMT

Behov
Vilja
Förväntan
Erfarenhet
Kunskap
Färdighet

Behov
Vilja
Förväntan
Erfarenhet
Kunskap
Färdighet

Flöde ut/in mellan system och omvärld

Kontinuerlig förändring
och anpassning

LATHUND – VÅRT VERKTYG

	mål	övningen	utvärdering
Kommunikationens verktyg Kropp/hud Öga Öra Hand/arm			
Kommunikationens innehåll Kvaliteter Identiteter Relationer			
Kommunikationens användning Imitation Turtagning Kommunikativa handlingar			

KOMMUNIKATIONENS VERKTYG KROPPEN/HUDEN

Närhet – trygghet
- anknytning

Kroppen som helhet och delar

Diskriminera/tolka
innebörd av olika takti
stimulans

Turtagning:
Din tur – min tur

KOMMUNIKATIONENS VERKTYG ÖGAT

- Bekräftelse- Acceptans
- Gemenskap – delaktighet
- Emotion - behov
- Uppmärksamhet - intresse

- Ömsesidig blick
- Delad blick
- Styrande blick

Kommunikativa
handlingar

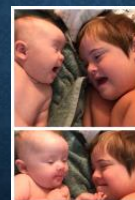

LATHUND – VÅRT VERKTYG

	mål	övningen	utvärdering
Kommunikationens användning Imitation Turtagning Kommunikativa handlingar			

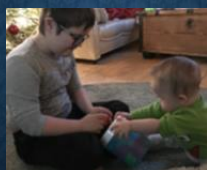
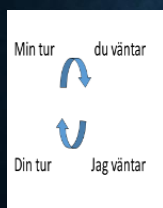
KOMMUNIKATIONENS ANVÄNDNING IMITATION

- Jag-uppfattning
- Delaktighet
- Tänja gränser

- Spegling - samtidighet
- Spegling - växelvis
- Spegling - styrd
- Medveten imitation

KOMMUNIKATIONENS ANVÄNDNING TURTAGNING

Tempo
Rytin - paus
Uttrycksform

Min tur – din tur

KOMMUNIKATIONS ANVÄNDNING KOMMUNIKATIVA HANDLINGAR

- Behovsyttringar; hungrig, trött, ont...
- Förlöjlsamhetsuttryck
- Viljeyttringar

- Se på mig!
- Jag vill/vill inte ha!
- Jag vill/vill inte göra!
- Jag bestämmer!

Omedvetet
Medvetet
Avsiktligt

FRAMME VID

Jag vill att du gör!

Barnet bestämmer vad någon annan ska göra

Jag vill ha....

Barnet nyttjar annan person som verktyg

Jag vill vara tillsammans med dig!

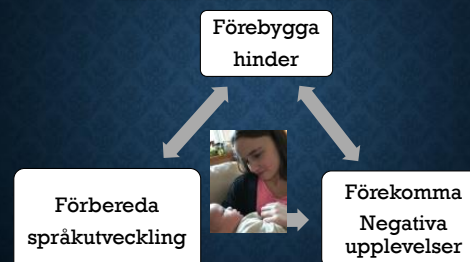
Samvaron med någon annan är målet

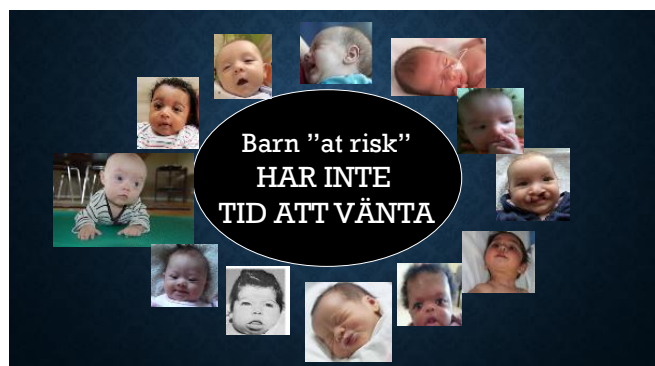
Titta på mig!

Barnet hävdar sig själv

EARLY INTERVENTION

FÖRELÄSNINGENS UPPLÄGGNING	
	På-väg-mot medveten, avsiktlig kommunikation 09.15 – 10.15 Fokus; förberedelse
	På-väg-mot primitiv grammatik 10.45-12.00 Fokus: Material
	På-väg-mot enkel grammatik 13.00-14.15 Fokus: Metodik
	På-väg-mot utbyggd grammatik 14.45 – 16.00 Fokus; lathundsarbete

PÅ-VÄG-MOT PRIMITIV GRAMMATIK

Medveten avsiktlig kommunikation

Primitiv grammatik

Barnet på-väg-mot den språkliga kompetens som är vanlig hos 1½ åringar med normal språkutveckling

PÅ-VÄG-MOT PRIMITIV GRAMMATIK

Medveten avsiktlig kommunikation

Primitiv grammatik

- Positiv förväntan
- Vänta
- Bekräfta - acceptera
- Uppmuntra - utmana
- Anpassa - steget före
- Associera - Övertolka
- Spegla- Imitera
- Ritualer
- Överflödsinformation
- "parallell talk"
- Bemöta barnet som samtalspartner

PÅ-VÄG-MOT PRIMITIV GRAMMATIK

Medveten avsiktlig kommunikation

Primitiv grammatik

barnet lär sig om förhållanden i verkligheten som en förutsättning för ord- och grammatisk utveckling

LÄRANDET KRÄVER PERCEPTION VISUELL-AUDITIV-TAKTIL

Uppmärksamhet
Diskriminering
Igenkänning
Förståelse
tolkning

**LÄRANDET KRÄVER KOGNITION
KOGNITIVA FÄRDIGHETER BEHÖVER ÖVAS, ÖVAS,
ÖVAS**

Koncentration
Uthållighet
Val- beslutsfattande
Problemlösning
Minne
tänkande

Pragmatik

- Inleda- svara-avsluta ett samtal
- Välja samtalsämnet
- Språkliga handlingar *tex* begära, benämna, hävda sig själv, styra andra, protestera

- Låt barnet börja
- Ge barnet tid att svara
- Gissa/övertolka det barnet uttrycker

Hur blir jag bättre på att ge Leo en mer aktiv roll?

Hur blir jag bättre på att dela Leos uppmärksamhet?

Hur blir jag bättre på att avläsa Leos yttranden?

Hur blir jag bättre på att dela Leos erfarenhets-värld?

Hur blir jag bättre på att leva mig in i Leos tankevärld?

Lexikon

Syfte:
att lära

- aktivt 50 ord
- passivt 160-200 ord
 - F-ord; adverb
 - X-ord; substantiv, verb, adjektiv

• Ord för personer, saker, platser

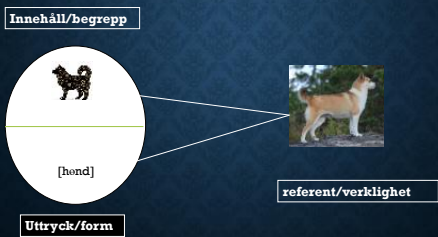
• Ord för handlingar *tex bada*

• Sociala ord *tex tack hej*

• Modifierande ord *tex stor stark*

• Grammatiska ord *tex bort mer där..*

BARNET BEHÖVER LÄRA ATT ORDET STÅR FÖR NÅGOT ANNAT

Innehåll/begrepp

Uttryck/form

referent/verklighet

BARNET BEHÖVER LÄRA ATT SAMMA ORD KAN ANVÄNDAS FÖR FLERA MEN INOM BESTÄMDA GRÄNSER

Temabok - kategorin hund

många olika hundar – alla heter hund

BARNET BEHÖVER LÄRA ATT SAMMA BETYDELSE KAN UTTRYCKAS PÅ OLIKA SÄTT

Teckenpärmen – olika uttryck

Bild

Teckenbild

Ordbild

Tecken

BARNET BEHÖVER LÄRA ATT ORD INGÅR I ÖVERORDNADE KATEGORIER

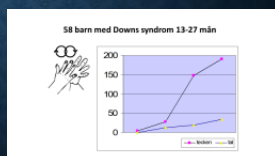
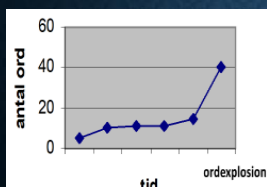

Djur-
boken

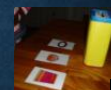
Hund är ett djur
Men alla djur är inte hund.

DET TIDIGA ORDFÖRRÅDET

De första 50 orden

BÖRJA ALLTID I
DET KONKRETA

Grammatik

Syfte: att lära de primitiva grammatiken

- F(x) sats
- Successiv ettordssats

•F(x) sats

"litta lampa"

"bil borta"

"mer kaka"

•Successiv ettordssats

"Äta. Äta. Kaka"

gömlek

pussellek

docklek

spegellek

Grammatik
lekar

plocklek

sorteringslek

stapellek

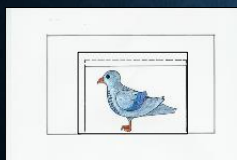
rulla-lek

till-lek

snörlek

ritlek

FRÅN DET KONKRETA TILL DET ABSTRAKTA

Titta fågel
Fågel borta
Fågel tillbaka)

Börja med
verkliga saker och
egna handlingar

Som förberedelse
till
bilder av samma
saker och
handlingar

TEMA-BOK SOM GRAMMATIKBOK

<Där hund>
< en till hund>
<en till hund>
<ingen hund>
<slut bok>

TEMABÖCKER SOM GRAMMATIKBOK

GUL-
boken

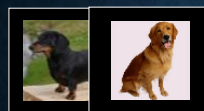

Gul sko

Gul
blomma

Gul
hund

Kontinuitet - struktur

Temabok - många olika av
samma

Temabok – överordnad kategori

Teckenpärmen – olika uttryck

Grammatikbok – kombinationer

Fonologi/prosodi

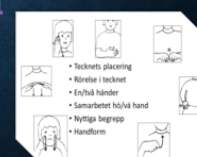

Syftet; att öva

- Auditiv/visuell uppmärksamhet
- diskrimination
- igenkänning
- förståelse
- ljudbildning

Ex material

FÖRELÄSNINGENS UPPLÄGGNING

På-väg-mot medveten, avsiktlig kommunikation
09.15 – 10.15 Fokus; förberedelse

På-väg-mot primitiv grammatik
10.45-12.00 Fokus: Material

På-väg-mot enkel grammatik
13.00-14.15 Fokus: Metodik

På-väg-mot utbyggd grammatik
14.45 – 16.00 Fokus; lathundsarbete

PÅ-VÄG-MOT ENKEL GRAMMATIK

Medveten
avsiktlig
kommunikation

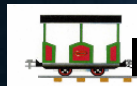
Primitiv
grammatik

Enkel
grammatik

Barnet är på-väg-mot
den språkliga kompetens
som är vanlig
hos 2½ åringar
med normal språkutveckling

Pragmatik

- Invitera till – svara – avsluta ett samtal
- Överlämna eller ta ordet i samtalet
- Välja - utvidga – byta samtalsämnet
- Språkliga handlingar tex berömma, beskriva, berätta

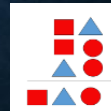
Lexikon

- kategorier; över-underordnade begrepp
- associationer substantiv-verb, substantiv-substantiv
tex hund-skälla, kniv-gaffel
- grammatisk funktion. Agent -Aktion - patient recipient
- nya ord – mångdubbling av ordförrådet

Grammatik

Tre regler

Fonologi

fonemnivå

stavelsenivå

ordnivå

- diskriminera fonemen
- imitera uttalen

b	d	g
p	t	k
m	n	ŋ

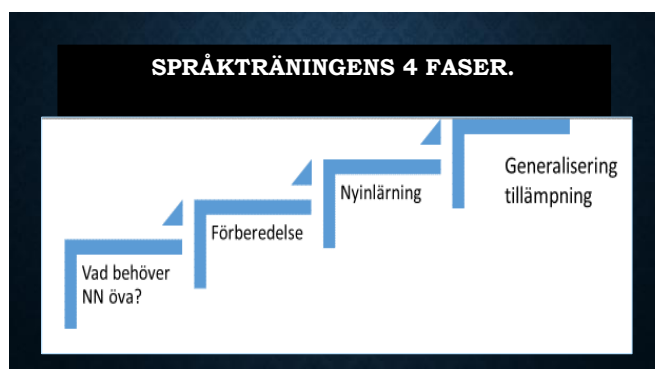
f	s	ç	ʃ	h
v	j			
l				
r				

i	y	u	o
e	ö	å	
ä	a		

Prosodi

- Kvantitet - Rytmen
kort - lång vokal
- betoning
- Intonation
ordintonation: grav-akut accent
Satsintonation

röstkontroll

Ett exempel:
Petter 2½ år

Kartläggning

Vad behöver Petter öva?

Han behöver öva

- Dialog; han svarar sällan på frågor
- Ord; hans aktiva ordförråd omfattar ungefär 50 ord
- Grammatik; hans grammatik är primitiv tex "titta pappa"
- Auditiva diskrimination; han hör inte skillnad mellan i - a - o

Han behöver visuellt stöd till talet; tecken och skrift

KARTLÄGGNINGEN RESULTERAR I EN LATHUND

Utvärderas efter 4 veckor	Mål för Petter	Material
Lyssna	Höra skillnaden mellan i - a - o	
ordförråd	• Känna igen i tal, tecken och ordbild bygga bada bolla diska dansa duscha	
Grammatik	• Bygga tvåordssats med satspussel • Förstå tvåordssats	
Användning	• Låtsasläsa boken • Svara på frågorna Vem? Vad gör?	

Petter

Materialet

Förberedelse

Alla vuxna

Tecken
Materialet
Metodiken

Nyinläring

Varje dag
Bestämd tid
Bestämd plats
Bestämd ordning

Steget före → inga krav på prestation

LYSSNA.
MÅLET; ATT HÖRA SKILLNAD MELLAN I – A – O

Dadda

Diddi

Doddo

Lekar:

1. Namnleken
2. Välja-lek
3. Gissa-lek
4. Minneslek
5. Sånglek

Ge mig Dadda

Vem är i påsen?

Vem gömmer sig under duken?

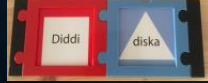
ORDFÖRRÅD
målet; att känna igen verben bygga bada bolla diska dansa duscha i tal, tecken, ordbild

Gör en Lotto-övning

- Petter ska lägga lika-på-lika
- "göra" orden i tal och tecken
- Förstå orden i vardagen

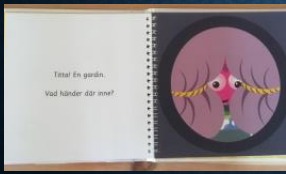
GRAMMATIK.
målet; att förstå och bygga 2-ordssats

Gör så här:

- Välj en bild i boken. Samtala om vad som sker på bilden.
- Bygg ihop den sats som passar till sidan i boken
- Läs tvåordssatsen med tal och tecken. Teckna med Petters händer

ANVÄNDNING.
målet; att låtsasläsa boken, att besvara frågorna vem? & vad gör?

Gör så här:

- Lär Petter att börja läsa på första sidan och bläddra en sida i taget
- Var en tydlig modell för honom och ställ först frågan Vem ...?, sen frågan Vad gör..?
- Hjälp honom att svara om så behövs genom att göra tecken med hans händer

NU ÄR PETTER REDO ATT LEKA BABBLARNA TILLSAMMANS MED ANDRA BARN

Vad behöver NN öva?

Den börjar med att Lana och pedagogen skapar dagens schema.

FÖRELÄSNINGENS UPPLÄGGNING

På-väg-mot medveten, avsiktlig kommunikation
09.15 – 10.15 Fokus; förberedelse

På-väg-mot primitiv grammatik
10.45-12.00 Fokus: Material

På-väg-mot enkel grammatik
13.00-14.15 Fokus: Metodik

På-väg-mot utbyggd grammatik
14.45 – 16.00 Fokus; lathundsarbete

PÅ-VÄG-MOT UTBYGGD GRAMMATIK

Medveten
avsiktlig
kommunikation

Primitiv
grammatik

Enkel
grammatik

Utbyggd
grammatik

Barnet är på-väg-mot
den språkliga kompetens
som är vanlig hos
5 åringar
med normal språkutveckling

På-väg-mot utbyggd grammatik

Utbyggd
grammatik

Vuxna skapar utvecklande språklig
miljö

dialogen

- Inleda
- Upprätthålla
- Vidareutveckla
- Reparera
- Överlämna/ta turen

samtalsämne

- Välja samtalsämne
- Utveckla samtalsämnet
- Byta samtalsämne
- Spinna en röd tråd

Språkliga handlingar

- Begära
- Beskriva
- Berömma
- Berätta
- Förklara
- neka

HUR JOBBAR MAN MED LATHUND?

	MÅL	METODIK	MATERIAL
pragmatik			
lexikon			
grammatik			
fonologi			
prosodi			

Exempel på en aktuell lathund

Material: Prepositionsspelet

Arbeta med EN bild i taget
genom hela lathunden

pragmatik

- Invitera till – svara – reparera - avsluta ett samtal
- Välja – kommentera – utvidga - byta samtalsämne
- Överlämna eller ta ordet i samtalet
- Språkliga handlingar
- Anpassa språket till olika situationer

Här – där
Nu - då - sedan

	Mål	metodik
Pragmatik		EN bild i taget. Töm bilden på innehåll.
Dialogstruktur	10 starka initiativ i strukturerat samtal.	Modellera samtalet kring bilden. a. Ställ vad, var, vem frågor för att få underlag till Lexikonövningar-kartläggning
Språklig handling	Reflektera=tänka och uttrycka meningsfullt innehåll i bild	b. Ställ varför, när, hur frågor för att underlätta reflektion
Topic	Hålla kvar samtalet kring bildens innehåll	Efter modellering – nästa dag – byter ni roller. NN kräver svar av dig.

Lexikon

- Mångdubbling av ordförrådet
- olika kategoriseringar, tex ordklasser
- olika släktskap
Hyponymer – synonymer – antonymer

Böjningar av ord

	MÅL	metodik				
Lexikon		Nyckelbegrepp/okända ord skrivs på ordkort=ordbilder				
fläta	Förståelse: 100%	Ordbilderna kategoriseras i				
framför	Teckna : 90%	- ordklass=färg - Begreppsgrupper - Synonymer - antonymer				
cykla	Igenkänning ordbild: 70%					
	tal: 40%	frågeord ; adverb.				
	Sortera – kategorisera	<table><tr><td>Var?</td><td>När?</td></tr><tr><td>Varför?</td><td>Hur?</td></tr></table>	Var?	När?	Varför?	Hur?
Var?	När?					
Varför?	Hur?					

GRUNDMETODIK

Alla bilder – vilka bilder som helst

Gå igenom alla detaljer på bilden

Kontrollera vilka ord NN kan

Skriv nya ord = ordbilder

Träna de NN inte kan

Exempel: ordlista bild 1

Himmel	Cykelträr
Hatt	pa
Lugg	Ljusblå
Ansikte	Grön
Panna	Gul
Öga	Röd
Näsa	Brun
fläta	Beige
rosett	Lila
Sandlåda	Lång
Sand	Spetsig
Hink	Rund
Spade	Cykla
Grässtrå	Titta
Gräsmatta	Hålla
Klänning	Trampa
Arm	Sitta
armbåde	le
Styre	
Sadel	
Cykel	

Exempel: begreppslärande

grundord	hyponym	antonym	synonym
titta		blunda	Se kika glo kolla
cykel	Fordon		Hoj racer

Grammatik

Ett sätt att ordna orden & tankarna

men också

ett sätt att ordna världen

- Utbyggda fraser
- Utbyggda satser

Syntax	Mål	Metodik
	 • Kopiering ur minnet • Relativ bisats: placera namnet och ordet Som på rätt plats i satsen. Teckna – "läsa" satsen • Sammansatt sats: Sammanfoga två/tre enkla satser till en samordnad sats; placera konjunktionerna och/men mellan bilderna. Teckna – "läsa" satsen	 • Först färgmönstret – kopiera. • Sen ordbilder; Nön cyklar framför sandlådan. • Sen laboration • Sen samordnad sats

Morfologi	MÅL	
	• Tempus presens – imperfekt • Förstå • Använda rätt böjningsform	 Först CYKLADE Nön till rutschkanan men NU CYKLAR hon framför sandlådan Nön cykla till rutschkana de n

Fonologi

- Enheter
 - medvetenhet om fonem/kirem/grafem korrespondens
 - riktat lyssnande mot enskilda ljud i ord
 - förståeligt uttal av fonem och kirem
- Regler *tex /str-/ men inte /rst-/*

p	t	k
b	d	g
m	n	ŋ
f	s	ʃ
v	j	h
l		
r		

- System

RITUAL VID FONOLOGISKA ÖVNINGAR

Lyssna

- uppmärksamhet
- orientering
- diskriminering
- känna igen och identifiera

tala

- andning
- röst
- artikulation

- imitation
- elicitation
- kontroll

Fonologi	MÅL	Använd knappar – lika stora- och ordbilder- Räkna antal stavelser
Himmel Hatt Lugg Ansikte Panna Öga Näsa fläta rosett sandlåda Sand Hink Spade Grässtrå Gräsmatta Klänning Arm armbåde Styre Sadel Cykel	Cykeltrai ja Ljusbil Grön Gul Röd Brun Beige Lila Lång Spetsig Rund Cykla Titta Hålla Trampa Sitta le	• Identifiera antal stavelser i ord Nön hink hatt cykla öga näsa

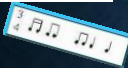
Prosodi

• Kvantitet - Rytmen
korta – långa stavelser

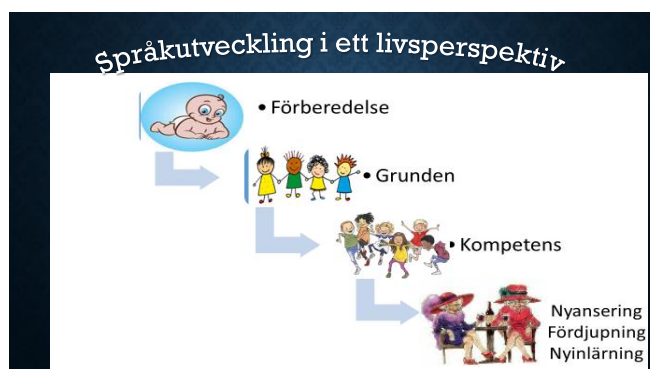
• Betoning
mönster av: jamb trok spondee daktyl

Intonation
Ordintonation: grav-akut
Satsintonation

Enheter – regler – system

Prosodi	MÅL	Använd små (=obetonade) och stora (=betonade) knappar.
	Frasbetoning; • Identifiera frasbetonat ord	 Nön cyklar framför sandlådan Lyssna

IAKM **Karlstadmodellen**

Tack för uppmärksamheten

www.iakm.se
iakmse@gmail.se